

gospodarske, obertnijske in národske.

Iznajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 15. aprila 1857.

Ali se starost kónj čez 8 let res ne dá gotovo več iz zób spoznati?

Navadno ljudje mislijo, da starost kónj se da iz zób le do 8. leta spoznati. Ta misel se nahaja med prostim ljudstvom, pa tudi med drugimi, ktere štejem med omikane.

Ako se ima to tako razumeti, da prosto ljudstvo, kočijaži, konjski barantači, konjederci, živinski pačúhi in navadni gospodarji ne morejo čez 8 let starega konja več spoznati koliko je star, moramo tudi mi to popolnoma potrditi, in še več, — namreč, da nobeden teh še do 8. leta ne zna prav gotovo razločiti starosti, če jo ravno včasih zadene, kadar so razločki med prvimi žbetovimi zobovi ali tako imenovanimi mlečniki in pa med stanovitnimi ali konjskimi tako očitni, da jih mora spoznati vsaki hlapec, kateri že več let s konji opraviti ima, ali vsak gospodar, ki si je izredil že več žebet domá in jim je pogledal včasih v zobe. Ako bi res bilo, da bi navadni ljudje poznali starost konjsko iz zób, kakor se sploh misli, bi gotovo ne nahajali toliko golufij med njimi kakor jih nahajamo vsaki dan. Ni še 14 dní kar smo imeli tako sleparstvo preiskavati, ko je nekemu mestjanu, ki je znan bahač, da konje, njih starost in tudi njih bolezni pozná, nekdo 15 let starega za 9 let starega prodal, in še le ko je zvedil od druge strani, kjer so konja že 12 let poznali, kar ga je že drugi gospodar imel, se je spametoval modrijan, daje opeharjen, in nas prišel za svét prašat, kaj mu storiti.

Vsak, če je kolikanj brihtne glave, nam bo poterdil, da kakor vsako vednost, se mora tudi to človek učiti, ako hoče brati starost živinsko iz zób. To učiti se, pa se ne pravi, da nam kdo, ki se sam ni nikoli prav učil in izučil, le večkrat pové: „lej, ta konj je toliko star, ta pa toliko, ker je pometal že ta dva ali una dva zobá“, ampak treba je, kdor si hoče vednost prilastiti, da gré k izvedenemu živinozdravniku, ki mu razloží od pervega do zadnjega vse na drobno: kako zob raste, — kakošne podobe je zob od zgoraj doli noter do korenine — kako se preminjajo zobovi potem, ko se eden ob drugega leto za letom dergne (riba) in potem različne lica zgoraj dobiva, ktere lica so gotovo kazálo starosti od 1. do 27. leta. Vse to in še več drugega se mora učiti, in vse to mora se mu na zobéh (ali saj v podobah, ki so po zobéh posnéte) pokazati tistemu, ki se želi učiti spoznavanja starosti iz zób. Ko se mu je vse to na drobno razložilo, se mora pa še sam pridno uriti v tem, da njegove oči hitro zapazijo podobo zób, ker konj ne derži gobca rad dolgo odpertega; pogledati in zrajtati kar je vidil, mora, tako rekoč, v enem hipu.

Kdor se je vsega tega izučil in pridno vadil, zamore starost kónj do 27. leta spoznati, in ne bo se tudi pri višji starosti lahko zmotil, k večjem za eno ali dve leti le tam, kjer gré starost že na 20 let; v taki starosti pa zmota ni več tako važna, ako 19 let starega konja spoznaš za 18 let, ali 24 ali za 26 let starega. Važno pa je razločiti natanko starost konjsko od 9 do 18 let, in to zamore, kdor je v tem izučen, tako gotovo kakor da bi pribil.

Kako pa to? hočemo v sledečih versticah povedati.

Človek in živina dobijo zobe ob svojem času; kakor stoletne skušnje učijo, jih pa konji dobivajo in preminjajo v najstanovitnišem redu; človek vživa različne merzle in vroče, sladke in kisle jedila in pijače, zato ohrani eden svoje zobe lepe in dobre, drug ima že mladeneč vse gnjile; starost človeka se tedaj ne dá lahko iz zob spoznati razun pri otrocih. Tudi pès in prešič vživata mnogoverstne jedila, ki teknejo all škodujejo zobém; goveja živina in ovca jih imate tako rahlo zasajene v čeljust, da jih marsikaka bolezen še bolj omaje in tudi živež marsiktero premembo naredi pri njih, vendar se starost goved in ovac še dosti lahko spoznava iz zób. Konj pa ima svoje zobe terdno zasajene v čeljust; on je suho klajo, ki nikdar ni vroča, tedaj mu nobena napaka ne poškoduje zób kakor le starost; kakor se oriba mlinski kamen, tako se oriba tudi konjski zob o teku lét.

Lahko je tedaj bilo, da že v starodavnih časih so začeli umni ljudje na to misliti, da bi se starost kónj utegnila iz zób spoznati, al ljudstvo ni k temu spoznanju celó nič pripomoglo, ker k temu je bilo učenosti potreba, ki se ne opira le na same oči, ampak na spoznanje cele nature zób. Učeni možje, ki so zduhtali, kako se nareja zob že v maternem telesu, so sledili njegovo rast potem od leta do leta, v tem pa tudi njegove spremine, in ko so leta in leta to reč opazovali, so našli še le ključ k spoznanju starost. Slavnemu francozkemu natoroslovcu Kuvier-u, za njim pa dunajskemu učniku živinozdravstva Pessina-tu gré čast, da sta to reč dognala do resnice. Pessina je leta 1811 stopil z podukom na dan, v katerem je korenito razložil in v podobah razjasnil spoznanje konjske starosti iz zób, in kar je on takrat pribil, je še danes pribita resnica.

Ljudstvo je le za silo ukradlo nekoliko te učenosti iz mnogoterih bukev in potem eden od drugega, al več ni moglo ukrasti, kakor to kar gré do 9. leta, in se vé na še to, kar misli da vé, je le uganjka brez vse natanjčne vednosti. Prašaj le takega, naj ti od leta do leta razloží spremine in različne podobe zób, pa vidil boš koj, da vse je le dozdevanje in plitva vednost, ktero oslepari kdor le hoče.

(Konec sledí.)

Glas iz Istre

v kmetijskih zadevah.

Letošnja zima nam je bila zeló ugodna za obiranje oljke; toda le malo malo smo jih nabrali, čuda manj od lani; zato se je pa tudi olje podražilo do 42 goldinarjev bariglja *) na debelo; blizo 10 krajc. vsaka kvarta več veljá od lani.

Oljka je v več krajih Istre dragocena hrana ljudska, ker jim ne služi le večidel za vsakdanjo zabeljo, temuč jim donaša tudi marsikteri forint za odrajtvalo njihovih davkov.

Oljkine drevesa so nam zadnje leta do síle poginile. Kako, ker so potrebsine čedalje večje, ne bi terlo tudi čedalje silniše siromaštvo te kraje, ako ne bode, le

*) Barigla derži 96 kvart olja; v eni kvarti je za dobro dva krajcarja več olja, kakor ga gré v en funt; tako da pride iz ene barigle, dobre mere, 117 funtov oglja. Pis.

preveč na svojih prededov trud in delo zanašajoči Istrijan k pridnemu izrejevanju mladih oljčnih dreves zopet in zopet opominjan od verlih, za blagostan svoje domovine vnetih mož! Ali bi morebiti ne bilo dobro in koristno, da bi „Novice“ razjasnile ob kratkem, kakor so od mnogih drugih dreves že učinile, izgojo in pri obdelovanji potrebno skerb do oljke? *)

Vinska terta, druga krepka podpora Istrijana, razun enega dela Čičarije, kjer se ne nahaja, je po nekterih krajih, kakor smo se sami, žalibog še preveč prepričali, k veliki žalosti siromaških ljudi grozno posahnila pretekle leta, posebno stara loza. Ni drugega početi, kakor serčno in neprestojno mladega tersja saditi, ako se hoče saj zanamcom silna nadloga od vseh strani odverniti in jim pokazati, da mu je potreba delati in se truditi, kdor hoče jesti.

Eno slabo leto za drugim, ena nadloga za drugo bi imela vendar enkrat ljudi predramiti, da bi se lotili od kraja, po izgledu drugih dežel, neprecenljive sadjoreje vsake verste, in ne bi v nemar puščali murvinih dreves za svilode, katerih gojenje se, po lastnih naših malih skušnjah v Susnjevi, v Momjanu že pred 7 leti, s potrebno pazljivostjo povsod še zadosti sponaša. Oj! koliko neobdelanih krajev, zapuščenih in zanemarjenih tratin ne stoji semtertje po Istri, ktere bi, s sadunosnim drevjem zasajene, marsikteremu iz njegovega slabega stana, saj od ene strani, pomagale!

Naj potožim še o nekterih družih napakah.

Ne vé se ceniti, ne dobro hraniti gnoj — véliki kmetijski zaklad; po vseh potih ga vidiš raztresenega od živine in od l—; ne vé se za stranišča! Koliko se ga ne zgubi po taki nemarnosti, ki bi gotov dobiček donašal kmetijstvu! „Brate, jej in pij, dokler imaš, potlej pa križ čez usta“, — to, to je gospodarstvo mnogih in mnogih, in odtod pride še več nepričakovanih zadreg pozimi in poleti, mermranje in tožba, da je Bog Istro pozabil.

Da ne govorim še naprej, le samo rečem: Vsakdanje marljivost, red v vseh rečeh, modro varčnost (šparanje) ob času obilnosti, skerbno rejo oljkinih, murvinih, vsake verste sadunosnih dreves, nasadbo silno potrebnih mladih tert, pridnišo živinorejo, skerb za dober in obilen gnoj, dobrovoljno pošiljanje otrok v šolo in k navku, pri vsem pa še zaupanje v milega Boga: to, to ti priporočam, dragi brate Istrijan, in brez dvombe se bo tvoj joh sčasoma spremenil v zadovoljnost in veselje, tvoj stan v boljši stan!

Da bi pač veljavni možje, kateri morejo k napredovanju te dežele kaj pripomoči, dobro prevdarili in premislili ta rodoljubni glas upijočega res vsili in potrebi; naj bi pa to resnico ne le samo v srcih občutili, temuč z besedo, z izgledom in delom pokazali, da ta glasna želja ni padla na terdo skalo, ampak v dobro, rodovitno zemljo! Vsak začetek je težek, pa je toliko sladkeji konec. Sajovec Jakob.

Ozir v stare čase.

Nar starejša osvečava.

Dan današnji se mnogo od osvečav govori in dostikrat popise krasnih osvečav po časopisih beremo. Naj omenimo tudi najstarejšo in največjo osvečavo. Herodot, slavni otac povestnice, nam pripoveduje od neke sjajne osvečave pri Egipčanih, ktera sega brez dvoma v najstarejšo dobo. Na praznik „osvetljevanja“, pravi on, so Egipčani pod nebom po polji in okoli hiš brezštevila svetilnic prižigali. Kdor pa se ni mogel osvečave, ktero so nekemu bogu darovali, na polji vdeležiti, je praznoval to noč s svojo družino doma in je tudi svetilnice po izbah prižigal, in tako se je godilo po vsi egiptovski deželi. — Lahko si mislimo, kako čudno velika je mogla ta osvečava biti,

*) Prav rade, ako nam kak skušen oljkorejec pošlje kratek pa dober produkt. Skusite, da ga dobimo! Vred.

ker se je po vsi dolini dolgega Nila od slapovja do srednjega morja razširjala! Spomnimo se še tudi mnogih mest po egiptovski deželi, po katerih je silo veliko prebivavcev živelo, in lahko bomo zapopadli veličansko osvečavo!

Povestice.

Slutnja.

(Konec.)

Ko hišna gospodinja govor svoj sklence, stari Babosek, kateri je službo „štodvohtmeštra“ opravljal, udari na boben, in to je bilo znamenje, da se začne volitva župana.

Vse je na trato proti „roteži“ gibalo, malo in veliko. Starašina Vajda prinesejo vrečo orehov, in otroci so od veselja skakali, ko so orehe čuli regetati. Ko štiri ura odbije, stari župan Verzala stopijo na mizo in začnejo tako govoriti:

„Bratje Varoščani! Ker so tri leta minule in ž njimi moja oblast, Vas ne bodem več vladal. Vsem, kateri so me radi imeli, hvala lepa — kateri pa so me čertili, odpuščam vse! Terpel sem več kakor stari Mrkuš, kateri je bil tadaj župan, ko je Bonaparte v Verbovcu tabor imel, in so mu Verbovčani mogli vsaki dan jelena vloviti. Nadelal sem cesto po varošu in na njo zvoziti dal pet vozov perstí; od lončarja sem iz svojega kupil cel voz potertih loncov (piskrov) in pekev, s kterimi sem cesto poflajštral, rotež sem s svojo slamo pokril, pet sežnjev derv prišparal, ki smo jih inda šolniku davali; pri varoškem mlinu sem popravil dve lopati, in za mezgo, ktero sem iz stare breze nacedil, sim v kaso spravil svetlo desetico. Hvala bodi Bogu in sreča varošu, da bi se zmiraj povečoval na vseh koncih!“

Starašina Vajda sedaj stopijo na klop in govorijo takole: „Bratje Varoščani! Dobro veste, da naš varoš ima tri konce, in da od nekda si po svoji mōti župana voli. Tri možove Vam imenujem, kakor jih odborniki vsakega konca priporočujejo: V doljnem koncu Rapočevega Marka, v gornjem koncu Zaplatovega Štefana, v osredku pa Borljakovega Vanča. Tukaj so trije čebri. Kdor je za Rapoča, naj verže v čeber z brezovimi obroči svoj oreh; kdor pa za Zaplata, v čeber z leskovimi obroči; kdor pa za Borljaka v čeber, ki ima samo tri obroče.“

Vreča orehov se izsiplje in začelo je po Verbovcu rožljati, kakor da bi toča šla.

Ko je vsaki svoj oreh vergel, stari Babosek zabobnja in starašina Vajda preštejejo orehe, in glejte: Rapočev Marko so dobili največ orehov. Hitro jih varočani primejo, na mizo posadijo, in mizo visoko deržeči jih po trati nosijo kričajoči „Živio, Živio, Živio naš poštovani župan Marko!“

Orehe varoški pisar v vrečo nazaj siplje, stopi na staro verbačo in vse med otroke raztroši. Bilo je terganje in suvanje kakor pri izselitvi iz stare Troje.

Župana Marka peljajo na rotež in tam mu pisano žeslo dajo v znamenje vladarske oblasti in pa ključce izročijo od varoške kase in škrinj, v kterih so bile pisma varoške hranjene.

Po tem je bila večerja pri Rapočevih in varoški godci, eden dudar, eden basičar, eden žveglar in eden trobentar so novemu županu zdravico zagodli. Bili so veseli do bele zore, nekteri so ostali še drugi dan celó do mraka.

Tudi oče Benko zlo veseli, da je njihov bratanec slaven župan, in v veselji so pozabili na dom. Že se je začelo mračiti. Mati Gera rečejo: „ljubi mož, idiva domú; jaz nimam ne mira ne pokoja.“ „Pa kamo hočeta iti — rečejo županja — ali ne vidite, kako se meglí; še bi vaji kje dež utegnil na potu dobiti.“ Vendar mati Gera se ne dajo ustaviti, in slednjič se tudi oče Benko na pot spr-